

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

18 januari 2017

WETSVOORSTEL

**betreffende de vrijwillige
zwangerschapsafbreking**

(ingediend door de dames Muriel Gerkens
en Evita Willaert c.s.)

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

18 janvier 2017

PROPOSITION DE LOI

**relative à l'interruption volontaire de
grossesse**

(déposée par Mmes Muriel Gerkens
et Evita Willaert et consorts)

SAMENVATTING

De indieners van dit wetsvoorstel willen vrijwillige zwangerschapsafbreking uit het Strafwetboek halen. Titel VII van het Strafwetboek, met als opschrift "Misdaden en wanbedrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid" merkt zwangerschapsafbreking immers nog steeds aan als een wanbedrijf, tenzij in verband met die ingreep bepaalde voorwaarden in acht worden genomen.

Het recht op abortus wordt als een gezondheidsrecht beschouwd. De in verband met die ingreep geldende voorwaarden worden derhalve vervat in autonome wetsbepalingen, en vrijwillige zwangerschapsafbreking wordt opgenomen als een van de handelingen waarop de wet op de patiëntenrechten van toepassing is.

Tot slot worden voorwaarden inzake vrijwillige zwangerschapsafbreking gewijzigd. Het is daarbij de bedoeling beter in te spelen op de reële situaties en behoeften, waarbij de gezondheid van de vrouw in acht wordt genomen:

- de maximumtermijn wordt verlengd tot 16 weken;*
- de bedenktijd wordt op 48 uur gebracht;*
- de vereiste dat de vrouw zich in een noodsituatie moet bevinden, wordt opgeheven;*
- er kan rekening worden gehouden met de psychosociale situatie van de vrouw, ook na de termijn van 16 weken.*

RÉSUMÉ

Les auteurs de la présente proposition retirent l'IVG du Code pénal, qui le considère comme un délit repris dans le Titre "Des crimes et délits contre l'ordre des familles et contre la moralité publique" sauf s'il est pratiqué dans certaines conditions.

Le droit à l'avortement est considéré comme un droit à la santé. Les conditions dans lesquelles une IVG doit se pratiquer sont dès lors inscrites dans des dispositions de loi autonomes et l'IVG est inscrite dans les actes concernés par la loi sur les droits des patients.

Enfin, les conditions relatives aux IVG sont modifiées afin de mieux rencontrer les situations réelles, les besoins dans le respect de la santé de la femme:

- allongement du délai à 16 semaines;*
- le délai de réflexion est porté à 48 heures;*
- suppression de l'exigence d'un état de détresse de la femme;*
- possibilité de prise en compte de la situation psycho-sociale de la femme au-delà du délai de 16 semaines.*

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
PS	:	Parti Socialiste
MR	:	Mouvement Réformateur
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
sp.a	:	socialistische partij anders
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
cdH	:	centre démocrate Humaniste
VB	:	Vlaams Belang
PTB-GO!	:	Parti du Travail de Belgique – Gauche d'Ouverture
DéFI	:	Démocrate Fédéraliste Indépendant
PP	:	Parti Populaire
Vuye&Wouters	:	Vuye&Wouters

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:	Abréviations dans la numérotation des publications:
DOC 54 0000/000: Parlementair document van de 54 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer	DOC 54 0000/000: Document parlementaire de la 54 ^e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
QRVA: Schriftelijke Vragen en Antwoorden	QRVA: Questions et Réponses écrites
CRIV: Voorlopige versie van het Integraal Verslag	CRIV: Version Provisoire du Compte Rendu intégral
CRABV: Beknopt Verslag	CRABV: Compte Rendu Analytique
CRIV: Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)	CRIV: Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)
PLEN: Plenum	PLEN: Séance plénière
COM: Commissievergadering	COM: Réunion de commission
MOT: Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)	MOT: Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers	Publications officielles éditées par la Chambre des représentants
Bestellingen: Natieplein 2 1008 Brussel Tel. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.dekamer.be e-mail : publicaties@dekamer.be	Commandes: Place de la Nation 2 1008 Bruxelles Tél. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.lachambre.be courriel : publicaties@lachambre.be
De publicaties worden uitsluitend gedrukt op FSC gecertificeerd papier	Les publications sont imprimées exclusivement sur du papier certifié FSC

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

1. Wettelijk kader: volgens de wet is abortus nog strafbaar

Het Belgisch Strafwetboek behandelt dit wanbedrijf in zijn artikelen 348 tot 352.

Artikel 350, eerste lid, van het Strafwetboek luidt meer bepaald:

“Hij die door spijzen, dranken, artsenijen of door enig ander middel vruchtafdrijving veroorzaakt bij een vrouw die daarin heeft toegestemd, wordt veroordeeld tot gevangenisstraf van drie maanden tot een jaar en tot geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro.”

Vrouwen eisen echter al sinds de jaren 70 van de vorige eeuw het recht op abortus op. In een intussen al gevorderde 21^e eeuw is het hoog tijd de wetgeving af te stemmen op de werkelijkheid, zoals overigens ook de WGO aanbeveelt.

Daartoe moet het recht op abortus worden erkend als een volwaardige openbare-gezondheidsopdracht. Vrijwillige zwangerschapsafbreking mag niet langer een wanbedrijf zijn, zelfs niet gedeeltelijk. Zij moet uit het strafrecht, *in concreto* uit het Strafwetboek, worden gehaald.

Zowel de Raad van Europa als het Europees Hof voor de Rechten van de Mensen erkennen het recht op abortus overigens expliciet.

De VN van haar kant verleent eenieder, man en vrouw, het recht “*to attain the highest standard of sexual and reproductive health*”; de beslissing een zwangerschap al dan niet voort te zetten, valt daar ook onder.

2. Huidige stand van de vrijwillige zwangerschapsafbreking in België

Sinds april 1990 is vrijwillige zwangerschapsafbreking toegestaan onder bepaalde voorwaarden; zo moet er sprake zijn van een noodsituatie voor de vrouw.

Behoudens bijzondere gevallen is zij toegestaan tot en met de twaalfde week van de zwangerschap. De vrijwillige zwangerschapsafbreking kan worden uitgevoerd in een ziekenhuis of in een centrum buiten het

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

1. Cadre légal: À l'heure actuelle, l'avortement est toujours condamné par le législateur

Le Code pénal belge aborde ce délit dans ses articles 348 à 352.

L'article 350, alinéa 1er, du Code pénal énonce ainsi que:

“Celui qui, par aliments, breuvages, médicaments ou par tout autre moyen aura fait avorter une femme qui y a consenti, sera condamné à un emprisonnement de trois mois à un an et d'une amende de cent euros à cinq cents euros.”

Or, l'avortement, est un droit revendiqué par les femmes depuis les années 70 du siècle dernier. Dans un XXIe siècle bien engagé, il est temps d'accorder la législation avec la réalité du terrain, comme le recommande d'ailleurs, l'OMS.

Pour ce faire, il est nécessaire de reconnaître le droit à l'avortement comme un devoir de santé publique à part entière. L'interruption volontaire de grossesse (IVG) ne peut plus être un délit, même partiellement. Elle doit être décriminalisée et donc retirée du Code pénal,

Par ailleurs, le Conseil de l'Europe reconnaît explicitement le droit à l'avortement, tout comme, par ailleurs, la Cour européenne des Droits de l'Homme.

Quant à l'ONU, elle accorde à chacun et chacune “le droit de jouir du meilleur état de santé en matière de sexualité et de reproduction” qui comprend celui de décider ou non de l'évolution d'une grossesse.

2. La situation actuelle en Belgique en matière d'IVG

Depuis avril 1990, l'IVG est autorisée sous certaines conditions, dont notamment en cas de détresse de la femme.

Sauf cas particulier, elle est autorisée jusqu'à 12 semaines de grossesse. Cette IVG peut être pratiquée soit à l'hôpital, soit dans les centres extrahospitaliers disposant d'un service d'accueil et d'information. Le

ziekenhuis dat over een opvang- en voorlichtingsdienst beschikt. Het staat de arts vrij een dergelijke ingreep te weigeren of te aanvaarden.

In België bedraagt de abortusratio 9,2/1000. Er zij op gewezen dat dit cijfer parallel loopt met het aantal geboorten en het laagste in Europa is. Concreet komt die verhouding neer op ongeveer 20 000 zwangerschapsafbrekingen per jaar in het hele land; sinds 2009 is dat cijfer stabiel.

3. Strekking van dit wetsvoorstel

3.1. Principes

Van tijd tot tijd wordt de wettelijke mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden over te gaan tot vrijwillige zwangerschapsafbreking, ter discussie gesteld. Het recht op vrijwillige zwangerschapsafbreking is een symbool geworden van het beleid inzake gelijkheid tussen vrouwen en mannen. Elke poging dat recht te kortwieken, is een aantasting van de rechten van de vrouw. Er moet op dit punt dus een krachtig signaal worden gegeven.

In dat verband moet het begrip “noodsituatie” waarin een vrouw verkeert, die geldt als *conditio sine qua non* voor vrijwillige zwangerschapsafbreking, uit de wetgeving worden verwijderd. Voor dat begrip wordt een beroep gedaan op de persoonlijke beoordeling van het zorgteam. Het kan dus niet objectief worden gekwantificeerd en blijft uitsluitend een waardeoordeel dat niet past in een wettenarsenaal.

Bovendien behelst dit wetsvoorstel een wijziging van sommige wettelijke voorwaarden die gelden voor de toepassing van vrijwillige zwangerschapsafbreking en die zijn vervat in het bestaande artikel 350 van het Strafwetboek.

a. Maximumtermijn

De maximumtermijn van twaalf weken na de verwekking waarbinnen de zwangerschap vrijwillig kan worden afgebroken, wordt te kort bevonden. Die termijn van 12 weken is vooral een belemmering voor de meest kwetsbare vrouwen, die niet meteen over alle nodige informatie beschikken aangaande de verschillende mogelijkheden. Dit wetsvoorstel beoogt die termijn op te trekken tot 16 weken (tot 18 weken PML).

b. Na afloop van de maximumtermijn

Na afloop van die termijn van 16 weken mag de zwangerschap, zoals ook nu het geval is, slechts worden

médecin reste libre de refuser ou d'accepter de pratiquer ce type d'intervention.

En Belgique, le taux d'avortement est de 9,2/1000. Il est à noter que ce chiffre évolue parallèlement au nombre des naissances et représente le taux le plus faible d'Europe. Concrètement, cela se traduit par plus ou moins 20 000 IVG par an pour le pays; chiffre relativement stable depuis 2009.

3. Objet de la présente proposition de loi

3.1. Principes

Régulièrement, l'autorisation de pratiquer l'IVG sous certaines conditions est réinterrogée. Le droit à l'IVG est devenu un symbole de la politique en matière d'égalité entre les femmes et les hommes. Chaque tentative de révision à la baisse de ce droit constitue une atteinte aux droits des femmes. Il est donc important d'envoyer un signal fort dans ce domaine.

Dans le même cadre, la notion d'état de détresse de la femme, comme élément exigé en tant que condition *sine qua non* à l'IVG doit être exclue de la législation. Cette notion étant laissée à l'appréciation personnelle de l'équipe soignante, elle ne peut être quantifiée de manière objective et demeure exclusivement un jugement de valeur qui ne peut avoir de place dans un arsenal juridique.

De plus, la présente proposition de loi vise à modifier certaines des conditions légales pour la pratique de l'IVG visées à l'actuel article 350 du Code pénal.

a. Délai maximal

Le délai maximal de 12 semaines après la conception pour pratiquer une IVG est considéré comme trop court. Ce délai de 12 semaines est principalement un obstacle pour les femmes les plus fragilisées, qui ne disposent pas immédiatement de toute l'information quant aux différentes possibilités qui s'offrent à elles. La présente proposition de loi porte ce délai à 16 semaines (et à 18 en cas d'*aménorrhée*).

b. Au-delà du délai maximal

Au-delà de ce délai de 16 semaines, la grossesse ne peut actuellement être interrompue que lorsque la

afgebroken wanneer de voortzetting ervan de gezondheid van de vrouw ernstig in gevaar brengt of wanneer vaststaat dat het toekomstige kind zal worden geboren met een bijzonder ernstige en op het ogenblik van de diagnose als ongeneeslijk erkende aandoening. In die gevallen zal de behandelende arts zich laten bijstaan door een tweede arts, wiens advies aan het dossier zal worden toegevoegd.

Ten opzichte van de bestaande bepalingen wordt met het wetsvoorstel ook rekening gehouden met de psychosociale situatie van de vrouw.

c. Bedenktermijn

De bedenktijd van 6 dagen wordt te lang bevonden en stemt niet overeen met de noden van de betrokken vrouwen. Voorts rijzen er in heel wat situaties problemen mee. De vraag vanuit de praktijk om die termijn in te korten, kan worden verklaard door twee factoren:

1) veel vrouwen moeten al dagen wachten op een eerste afspraak;

2) het zou jammer zijn, mocht een vrouw haar verzoek net binnen de maximumtermijn indienen, maar dat die termijn vervolgens zou worden overschreden als gevolg van die bedenktijd van zes dagen.

Dit wetsvoorstel beoogt de bedenktijd in te korten tot 48 u.

Ten slotte moet de zwangere vrouw tijdens het gesprek worden ingelicht over alle aspecten van de ingreep, ook over mogelijke alternatieven. De psychosociale begeleiding bij vrijwillige zwangerschapsafbreking blijft een belangrijk aspect van de opvang van de zwangere vrouw. Zij moet derhalve alle vragen kunnen stellen die ze belangrijk acht, alsook volledige informatie krijgen over alle aspecten van de ingreep, over de alternatieven en over contraceptie.

Dit wetsvoorstel verwijst bijgevolg rechtstreeks naar de wet betreffende de rechten van de patiënt van 22 augustus 2002, die de rechten van de patiënt op het stuk van voorlichting gedetailleerd vastlegt.

Wanneer de betrokkene minderjarig is, dienen de zorgverleners de verzoeken tot vrijwillige zwangerschapsafbreking met de grootste discretie te behandelen. Het schriftelijk verzoek van de ouders kan dan niet worden gevraagd en de financiële tegemoetkoming moet worden beperkt tot het remgeld.

poursuite de la grossesse met gravement en péril la santé de la femme ou lorsqu'il est certain que l'enfant à naître sera atteint d'une affection d'une particulière gravité et reconnue comme incurable au moment du diagnostic. Dans ces cas, le médecin sollicité s'assurera le concours d'un second médecin, dont l'avis sera joint au dossier.

Par rapport aux dispositions actuelles, la proposition de loi ajoute la prise en compte de la situation psychosociale de la femme.

c. Le délai de réflexion

Le délai de réflexion de 6 jours est considéré comme trop long et ne correspond pas à un besoin des demandereses. Il pose, par ailleurs, un problème dans pas mal de situations. Deux raisons principales expliquent la demande du terrain de la réduction de ce délai:

1) Beaucoup de femmes doivent déjà attendre plusieurs jours avant d'obtenir un premier rendez-vous;

2) Il serait regrettable qu'une femme introduise sa demande juste dans le délai maximal imposé, mais que ce délai soit dépassé à cause de ces six jours de délai de réflexion.

La présente proposition de loi réduit ce délai à 48h.

Enfin, lors de l'entretien la patiente doit être informée sur tous les aspects de l'intervention, y compris ses alternatives. L'encadrement psycho-social autour de l'IVG demeure un aspect important de la prise en charge de la patiente. C'est pourquoi elle doit pouvoir poser toutes les questions qui lui paraissent importantes et bénéficier de toutes les informations sur tous les aspects de l'intervention, des alternatives et de la contraception.

Par conséquent, la présente proposition de loi établit un lien direct avec la loi sur le droit des patients du 22 août 2002, qui fixe de manière détaillée les droits du patient en matière d'information.

Dans le cas où la personne concernée est mineure, il importe que les intervenants respectent les demandes dans la plus grande discrétion. La demande signée des parents ne peut, dès lors, être exigée et l'intervention financière doit être réduite au ticket modérateur.

3.2. De regeling in Luxemburg en in Frankrijk dient als voorbeeld voor dit wetsvoorstel

In Frankrijk en in Luxemburg werd het recht om te beslissen over het verloop van een zwangerschap bevestigd, met name door de betreffende wettelijke bepalingen uit de *Code pénal* over te hevelen naar de gezondheidswetgeving. Ook België moet het zelfbeschikingsrecht van de vrouwen eerbiedigen. Het is dan ook tijd de artikelen 350, 351, 352 en 383, zesde en zevende lid, van het Strafwetboek op te heffen en, doordat in ons wettenarsenaal geen Gezondheidswetboek bestaat, de bepalingen met betrekking tot vrijwillige zwangerschapsafbreking op te nemen in een specifieke wet. Zo zal ook in ons land vrijwillige zwangerschapsafbreking niet langer als een verschoond wanbedrijf worden gezien, maar een echt recht worden, een keuze die behoort tot het domein van de gezondheid en als dusdanig wordt beschermd door de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt.

a. De regeling in Luxemburg

Het voorbeeld van Luxemburg is zeer interessant, want toen de *Code pénal* in dat land werd aangenomen, was die vrijwel identiek aan de onze en bij een wet van 1978 werden in de Luxemburgse *Code pénal* voorwaarden inzake depenalisatie ingevoegd die vergelijkbaar zijn met de onze.

In 2012 heeft de wetgever beslist de artikelen met betrekking tot de vrijwillige zwangerschapsafbreking te verwijderen uit de *Code pénal* en ze op te nemen in de bepalingen betreffende gezondheid. Vrijwillige zwangerschapsafbreking is voortaan een medische handeling die geregeld wordt door de *Code de la santé publique*.

Naast die verwijdering uit de *Code pénal* werden nog andere ingrijpende wijzigingen doorgevoerd, te weten:

- de afschaffing van de gevangenisstraf voor vrouwen die kiezen voor abortus, ook buiten het wettelijk kader. Wel blijft in dit verband een geldboete als straf van toepassing;
- de afschaffing van de schriftelijke bevestiging, behalve voor niet-ontvoogde minderjarigen;
- de tweede raadpleging wordt een facultatief recht;
- de afschaffing van het begrip noodsituatie: de Luxemburgse Conseil d'État heeft in dit verband aangegeven dat iedere vrouw die geconfronteerd wordt met een ongewenste zwangerschap zich in een noodsituatie

3.2. La présente proposition de loi tire exemple du Luxembourg et de la France

En France et au Luxembourg, le droit de décider de l'évolution d'une grossesse a été confirmé par le transfert des dispositions légales concernées du *Code pénal* vers la législation santé. À notre tour de respecter nos citoyennes dans leur capacité à s'autodéterminer. Il est donc temps d'abroger les articles 350, 351 et 352, et 383 alinéas 6 et 7 du *Code pénal* et, à défaut d'existence d'un *Code de la santé* dans notre arsenal législatif, de transférer les dispositions qui encadrent l'IVG dans une loi spécifique. Ainsi, chez nous aussi l'IVG quittera son statut de délit excusé pour devenir un véritable droit, un choix qui relève du domaine de la santé et en tant que tel, protégé par la loi du 22 août 2002 relative aux droits du patient.

a. Le cas du Luxembourg

L'exemple du Luxembourg est très intéressant car, au moment de son adoption, leur *Code pénal* était quasi identique au nôtre et une loi de 1978 introduisait des conditions de dépenalisation semblables aux nôtres dans leur *Code pénal*.

En 2012, le législateur a décidé de retirer les articles relatifs à l'interruption volontaire de grossesse du *Code pénal* pour les transférer dans les dispositifs relatifs à la santé. L'IVG est désormais un acte médical régi par le *Code de la santé publique*.

Outre cette sortie du *Code pénal*, d'autres modifications importantes ont été intégrées:

- la suppression de la peine de prison pour la femme qui choisit de se faire avorter même en dehors du cadre légal. Il reste, toutefois dans ce cas, une peine d'amende;
- la suppression de la confirmation écrite sauf pour les mineures non émancipées;
- la seconde consultation devient un droit facultatif;
- la suppression de la notion de détresse: le Conseil d'État luxembourgeois a rappelé à ce propos que toute femme qui se voit confrontée à une grossesse non désirée se trouve dans une situation de détresse et qu'il

bevindt en dat het een intrinsieke perceptie van de vrouw betreft die niet aan een interpretatie door iemand anders kan worden overgelaten.

b. De regeling in Frankrijk

In Frankrijk werden bij de wet van 4 augustus 2014 de wettelijke voorwaarden in verband met vrijwillige zwangerschapsafbreking verplaatst naar de Code de la santé publique onder het opschrift Santé sexuelle et reproductive, droits de la femme et protection de la santé de l'enfant.

Diezelfde wet schrapt ook het begrip "noodsituatie" en bepaalt dat alleen de zwangere vrouw over het verdere verloop van haar zwangerschap kan beslissen.

Voorts breidt de wet het wanbedrijf van belemmering van vrijwillige zwangerschapsafbreking uit tot iedere handeling die erop gericht is de toegang tot informatie over vrijwillige zwangerschapsafbreking te blokkeren.

In 2016 heeft de Franse regering de abortuswetgeving nogmaals versoepeld, onder meer door de vroedvrouwen toe te staan vrijwillige zwangerschapsafbreking met behulp van medicijnen toe te passen en door de derdebetalersregeling te veralgemenen.

Rekening houdend met het feit dat sommige landen, ook EU-lidstaten, de rechten op het gebied van vrijwillige zwangerschapsafbreking daarentegen hebben teruggeschroefd, is het belangrijk dat België ten behoeve van de vrouwenrechten dezelfde weg opgaat als Frankrijk, zodat en de gezondheid en het welzijn van de vrouw erop vooruitgaan."

TOELICHTING BIJ DE ARTIKELEN

Art. 2

De overheveling van de bepalingen in verband met zwangerschapsafbreking naar een autonome wet brengt met zich dat het hoofdstuk over vruchtafdrijving in het Strafwetboek moet worden opgeheven.

Art. 3

Dit artikel strekt ertoe twee leden van artikel 383 van het hoofdstuk met als opschrift "Openbare schennis van de goede zeden" te schrappen omdat ze achterhaald zijn. Ze dateren van 1923 en beoogden de vrouwen te beschermen tegen engeltjesmaaksters en tegen het gebruik van vruchtafdrijvende producten.

s'agit là d'une perception intrinsèque de la femme ne pouvant pas être soumise à une interprétation par autrui.

b. Le cas de la France

En France, la loi du 4 août 2014 a transféré les conditions légales de l'IVG dans le Code de la santé publique sous l'intitulé "santé sexuelle et reproductive, droits de la femme et protection de la santé de l'enfant".

La même loi a supprimé la notion d'état de détresse et stipule que seule la femme enceinte peut prendre la décision sur le devenir de sa grossesse.

La même loi étend aussi le délit d'entrave à l'IVG à toute action visant à bloquer l'accès à l'information sur l'IVG.

En 2016, le gouvernement français a une nouvelle fois assoupli la législation sur l'IVG, notamment en autorisant les sages-femmes à pratiquer une IVG médicamenteuse et en généralisant le tiers-payant.

Sachant que certains États, y compris au sein de l'UE, ont par contre réduit les droits à l'IVG, il importe que la Belgique entame la même évolution au bénéfice du droit des femmes, au bénéfice de leur santé et de leur bien-être.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Art. 2

Suite au transfert des dispositions relatives à l'interruption volontaire de grossesse dans une loi autonome, le chapitre relatif à l'avortement dans le Code pénal est abrogé.

Art. 3

Cet article vise à supprimer deux alinéas de l'article 383 du chapitre intitulé "outrages et atteintes aux bonnes mœurs" du Code pénal devenus obsolètes. Ils datent de 1923 et voulaient protéger les femmes des faiseuses d'anges et des produits abortifs.

Ondertussen is abortus toegestaan en wordt deze ingreep uitgevoerd door medisch personeel in erkende centra en in ziekenhuizen.

Daarnaast voorzien de wettelijke bepalingen thans in een verbod op:

— de onwettige uitoefening van de geneeskunde en, bijgevolg, op de promotie voor dergelijke praktijken;

— de promotie door artsen met als doel patiënten aan te trekken;

— reclame voor geneesmiddelen en in het bijzonder voor geneesmiddelen waarvoor een voorschrift nodig is;

— de vermelding van gezondheidsclaims op producten die geen geneesmiddelen zijn en, bijgevolg, op reclame voor dergelijke producten.

Ten slotte kan men de gemeenschappen en de gewesten niet verbieden informatie te geven over contraceptie, over de plaatsen waar vrouwen en jonge meisjes terecht kunnen voor een vrijwillige zwangerschapsafbreking, over de gebruikte methodes alsook over de kwaliteit en de vereiste begeleiding.

Art. 4 tot 7

In Titel VIII “Misdaden en wanbedrijven tegen personen”, hoofdstuk I, moet een afdeling *1bis* worden ingevoegd, met daarin de straffen vervat in de thans vigerende artikelen 348, 349 en 352 van het Strafwetboek; bedoeling is vruchtafdrijving waarmee niet is ingestemd, strafbaar stellen. Een vruchtafdrijving die wordt uitgevoerd bij een vrouw die daar niet mee heeft ingestemd, blijft een wanbedrijf; wel is het beter dat wanbedrijf onder titel VIII van het Strafwetboek te behandelen.

Art. 8

Dit artikel strekt ertoe in de wet betreffende de rechten van de patiënt een rechtstreekse verwijzing naar vrijwillige zwangerschapsafbreking in te voegen wat de door deze wet gedekte handelingen betreft. Aldus wordt juridisch gewaarborgd dat alle in voormelde wet vervatte verplichtingen inzake informatieverstrekking, begeleiding, kwaliteit, keuzes enzovoort, van toepassing zullen zijn voor de praktijk van vrijwillige zwangerschapsafbreking.

Depuis lors, l’avortement est autorisé et se pratique dans des centres agréés et des hôpitaux par du personnel médical.

D’autre part, des dispositifs légaux interdisent aujourd’hui:

— l’exercice illégal de la médecine et donc la publicité pour une telle pratique;

— la publicité de la part des médecins pour attirer de la clientèle;

— la publicité pour des médicaments et en particulier pour ceux qui nécessitent une prescription;

— les mentions d’allégations de santé sur des produits qui ne sont pas des médicaments et, dès lors, leur publicité.

Enfin, on ne peut interdire que des informations soient données par les communautés et régions sur la contraception, les lieux où les femmes et jeunes filles peuvent s’adresser pour une IVG et sur les méthodes utilisées ainsi que sur la qualité et l’encadrement requis.

Art. 4 à 7

Dans le Titre VII du Code pénal “Des crimes et délits contre les personnes”, Chapitre 1er une section *1bis* est insérée afin de reprendre les peines prévues par les anciens articles 348, 349 et 352 du Code pénal qui sanctionnent l’avortement non consenti. Un avortement pratiqué sur une femme qui n’y a pas consenti reste un délit pénal mais a davantage sa place dans ce titre-ci du Code pénal.

Art. 8

Cet article intègre, dans la loi sur les droits des patients, une référence directe à l’IVG dans les actes couverts par cette loi. Cela permet d’avoir la garantie juridique que l’ensemble des obligations d’information et d’accompagnement, qualité, choix, etc. contenues dans la loi du patient s’appliqueront aux pratiques de l’IVG.

Art. 9

Dit artikel beoogt de bepalingen in verband met zwangerschapsafbreking, die tot dusver in het Strafwetboek staan, uit dat wetboek te lichten en in de hier voorgestelde wet op te nemen onder het hoofdstuk "Afzonderlijke bepalingen". Het betreft hoofdzakelijk het thans vigerende artikel 350 van het Strafwetboek, dat met name bepaalt welke voorwaarden in acht dienen te worden genomen opdat zwangerschapsafbreking geen wanbedrijf meer vormt.

Die voorwaarden worden bij dit wetsvoorstel als volgt aangepast:

1. de maximale termijn van 12 weken wordt verhoogd tot 16 weken;
2. na de termijn van 16 weken kan de zwangerschap voortaan ook worden afgebroken indien de psychosociale toestand van de vrouw een ernstige belemmering vormt voor de voortzetting van de zwangerschap;
3. de bedenktijd van 6 dagen wordt ingekort tot 48 uur;
4. de vereiste dat er sprake moet zijn van een "nood-situatie" wordt geschrapt.

Art. 10

Dit artikel behelst de verplichte informatieverstrekking door de arts, door uitdrukkelijk te verwijzen naar artikel 8 van de wet betreffende de rechten van de patiënt. Daarnaast heeft dit artikel ook betrekking op de psychosociale bijstand van de vrouw.

Art. 11

Dit artikel bepaalt de nadere voorwaarden betreffende de gewetensclausule waarop iedere arts of verpleegkundige zich kan beroepen. Bepaald wordt dat de arts verplicht is de patiënte door te verwijzen naar een collega die wel bereid is op het verzoek om zwangerschapsafbreking in te gaan.

Art. 12

Dit artikel bevat straffen voor wie een zwangerschapsafbreking zou uitvoeren of proberen uit te voeren zonder de in artikel 9 bepaalde wettelijke voorwaarden in acht te nemen, ook al heeft de vrouw ermee ingestemd.

Art. 9

Les dispositions relatives à l'interruption volontaire de grossesse, figurant jusqu'à présent dans le Code pénal, sont retirées de ce Code et reprises dans la présente loi dans des dispositions autonomes. Il s'agit principalement de l'ancien article 350 du Code pénal qui prévoyait notamment les conditions à respecter pour que l'interruption volontaire de grossesse ne constitue plus un délit pénal.

Ces conditions sont adaptées par la présente proposition dans le sens suivant:

1. Le délai maximal de 12 semaines est porté à 16 semaines;
2. Au-delà de ce délai de 16 semaines, la grossesse peut dorénavant être interrompue également lorsque la situation psychosociale de la femme constitue un empêchement sérieux à la poursuite de la grossesse;
3. Le délai de réflexion de 6 jours est réduit à 48h;
4. L'exigence d'un état de détresse est supprimée.

Art. 10

Cet article reprend et précise les d'informations qui incombent au médecin, en faisant expressément référence à l'article 8 de la loi sur le droit des patients. D'autre part, cet article prévoit également l'assistance psychosociale de la femme.

Art. 11

Cet article précise les modalités d'exercice de la clause de conscience, qui peut être invoquée par tout médecin ou infirmier, en prévoyant l'obligation pour le médecin de rediriger la patiente vers un collègue qui acceptera de pratiquer l'IVG.

Art. 12

Cet article prévoit des peines pour celui qui pratiquerait ou tenterait de pratiquer une interruption volontaire de grossesse en dehors des conditions légales fixées à l'article 9, même si la femme y a consenti.

Dit wetsvoorstel voorziet immers in een forse uitbreiding van de voorwaarden om, met inachtneming van de gezondheid van de vrouw, tot een vrijwillige zwangerschapsafbreking te mogen overgaan. Met deze tekst wordt het tevens mogelijk rekening te houden met alle factoren die een dergelijke zwangerschapsafbreking ook na de maximumtermijn van 16 weken zouden kunnen rechtvaardigen. Daarvan afwijken, kan voor de vrouw een gevaar inhouden.

Concreet gaat het om de straffen die zijn vermeld in het vigerende artikel 350, eerste lid, van het Strafwetboek.

En effet, la proposition de loi élargit considérablement les circonstances permettant de pratiquer un IVG dans le respect de la santé de la femme. Elle permet également de prendre en compte l'ensemble des facteurs qui pourraient justifier une IVG au-delà des 16 semaines. Y déroger représente un danger pour la femme.

Les peines prévues sont celles qui figuraient au premier alinéa de l'actuel article 350 du Code pénal.

Muriel GERKENS (Ecolo-Groen)
Evita WILLAERT (Ecolo-Groen)
Georges GILKINET (Ecolo-Groen)
Anne DEDRY (Ecolo-Groen)
Benoit HELLINGS (Ecolo-Groen)
Meyrem ALMACI (Ecolo-Groen)
Jean-Marc NOLLET (Ecolo-Groen)
Gilles VAN DEN BURRE (Ecolo-Groen)

WETSVOORSTEL

HOOFDSTUK 1

Algemene bepaling

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 74 van de Grondwet.

HOOFDSTUK 2

Wijzigingen van het Strafwetboek

Art. 2

In Titel VII “Misdaden en wanbedrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid” van het Strafwetboek wordt hoofdstuk I “Vruchtafdrijving”, dat de artikelen 348 tot 352 bevat, opgeheven.

Art. 3

In artikel 383 van hetzelfde Wetboek worden de volgende leden opgeheven:

“Hij die, hetzij door het tentoonstellen, verkopen of verspreiden van geschriften, al dan niet gedrukt, hetzij door enig ander publiciteitsmiddel, het gebruik van enig middel om vruchtafdrijving te veroorzaken aanprijst, aanwijzingen verstrekt omtrent de wijze waarop het wordt aangeschaft of gebruikt, of personen die het toepassen, doet kennen met het doel hen aan te bevelen;

Hij die artsenijen of tuigen, speciaal bestemd om vruchtafdrijving te veroorzaken of als zodanig voorgesteld, tentoonstelt, verkoopt, verspreidt, vervaardigt of doet vervaardigen, doet invoeren, doet vervoeren, aan een vervoer- of een distributieagent overhandigt, door enig publiciteitsmiddel bekendmaakt;”.

Art. 4

In Titel VIII “Misdaden en wanbedrijven tegen personen”, Hoofdstuk I, van hetzelfde Wetboek wordt een Afdeling *lbis* ingevoegd met als opschrift “Vruchtafdrijving zonder toestemming”, die de volgende artikelen omvat:

PROPOSITION DE LOICHAPITRE 1ER**Disposition générale**Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 74 de la Constitution.

CHAPITRE 2

Modifications du Code pénal

Art. 2

Au Titre VII du Code pénal, intitulé “Des crimes et délits contre l'ordre des familles et contre la moralité publique”, le chapitre premier “De l'avortement”, comprenant les articles 348 à 353 est abrogé.

Art. 3

À l'article 383 du même Code, les mots suivants sont abrogés:

“quiconque aura, soit par l'exposition, la vente ou la distribution d'écrits imprimés ou non, soit par tout autre moyen de publicité, préconisé l'emploi de moyens quelconques de faire avorter une femme, aura fourni des indications sur la manière de se les procurer ou de s'en servir ou aura fait connaître, dans le but de les recommander, les personnes qui les appliquent;

quiconque aura exposé, vendu, distribué, fabriqué ou fait fabriquer, fait importer, fait transporter, remis à un agent de transport ou de distribution, annoncé par un moyen quelconque de publicité les drogues ou engins spécialement destinés à faire avorter une femme ou annoncés comme tels.”.

Art. 4

Dans le titre VIII “Des crimes et des délits contre les personnes”, chapitre premier, du même Code, il est inséré une section *lbis* intitulée: “De l'avortement non consenti”:

Art. 5

In die afdeling Ibis wordt een artikel 397*bis* ingevoegd, luidende:

“Art. 397*bis*. Hij die, al dan niet arts, door enig middel opzettelijk vruchtafdrijving veroorzaakt bij een vrouw die daarin niet heeft toegestemd, wordt gestraft met opsluiting van vijf jaar tot tien jaar. Indien de gebruikte middelen hun uitwerking hebben gemist, vindt artikel 52 toepassing.”

Art. 6

In die afdeling Ibis wordt een artikel 397*ter* ingevoegd, luidende:

“Art. 397*ter*. Wanneer de vruchtafdrijving wordt veroorzaakt door geweld, opzettelijk gepleegd, maar zonder het oogmerk om afdrijving te verwekken, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van drie maanden tot twee jaar en met geldboete van zesentwintig euro tot driehonderd euro.

Wordt het geweld gepleegd met voorbedachten rade of met kennis van de toestand van de vrouw, dan is de gevangenisstraf zes maanden tot drie jaar en de geldboete vijftig euro tot vijfhonderd euro.”

Art. 7

In die afdeling Ibis wordt een artikel 397*quater* ingevoegd, luidende:

“Art. 397*quater*. Wanneer de middelen gebruikt met het oogmerk om vruchtafdrijving te verwekken bij een vrouw die daarin niet heeft toegestemd, de dood tot gevolg hebben, wordt hij die ze met dat oogmerk heeft aangewend of aangewezen, veroordeeld tot opsluiting van vijf jaar tot tien jaar.”

HOOFDSTUK 3

**Wijziging van de wet van
22 augustus 2002 betreffende
de rechten van de patiënt**

Art. 8

In hoofdstuk II, art.2, 2°, worden na de woorden “van de gezondheidstoestand van een patiënt”, de woorden “of het uitvoeren van een vrijwillige zwangerschapsafbreking” ingevoerd.

Art. 5

Dans la section Ibis précitée, il est inséré un article 397*bis*, rédigé comme suit:

“Art. 397*bis*. Celui qui, médecin ou non, par un moyen quelconque, aura à dessein fait avorter une femme qui n’y a pas consenti, sera puni de la réclusion de cinq ans à dix ans. Si les moyens employés ont manqué leur effet, l’article 52 sera appliqué.”

Art. 6

Dans la section Ibis précitée, il est inséré un article 397*ter*, rédigé comme suit:

“Art. 397*ter*. Lorsque l’avortement a été causé par des violences exercées volontairement, mais sans intention de le produire, le coupable sera puni d’un emprisonnement de trois mois à deux ans et d’une amende de vingt-six euros à trois cents euros.

Si les violences ont été commises avec préméditation ou avec connaissance de l’état de la femme, l’emprisonnement sera de six mois à trois ans, et l’amende de cinquante euros à cinq cents euros.”

Art. 7

Dans la section Ibis précitée, il est inséré un article 397*quater*, rédigé comme suit:

“Art. 397*quater*. Lorsque les moyens employés dans le but de faire avorter une femme qui n’y a pas consenti auront causé la mort, celui qui les aura administrés ou indiqués dans ce but sera condamné à la réclusion de cinq à dix ans.”

CHAPITRE 3

**Modification de la loi du
22 août 2002 relative aux
droits du patient**

Art. 8

Dans le chapitre II, l’article 2, 2°, est complété par les mots “ou de pratiquer une interruption volontaire de grossesse”.

HOOFDSTUK 4

Afzonderlijke bepalingen

Art. 9

Een zwangerschapsafbreking mag worden uitgevoerd zo de zwangere vrouw daarom verzoekt, met inachtneming van de volgende voorwaarden:

1. de zwangerschapsafbreking moet:

a. plaatsvinden vóór het einde van de zestiende week na de bevruchting;

b. onder medisch verantwoorde omstandigheden door een arts worden verricht in een instelling voor gezondheidszorg waaraan een voorlichtingsdienst is verbonden die de zwangere vrouw opvangt en haar omstandig inlicht;

2. de arts tot wie een vrouw zich wendt om haar zwangerschap te doen afbreken, moet: c. zich vergewissen van de vaste wil van de vrouw haar zwangerschap te doen afbreken;

3. de arts kan de zwangerschapsafbreking niet eerder verrichten dan 48 uren na de eerste raadpleging;

4. na de termijn van zestien weken kan de zwangerschap onder de voorwaarden bepaald bij 1°, b), 2° en 3°, slechts worden afgebroken, wanneer het voortzetten van de zwangerschap een ernstig gevaar inhoudt voor de gezondheid van de vrouw, wanneer de psychosociale toestand van de vrouw een ernstige belemmering vormt voor de verderzetting van de zwangerschap, of wanneer vaststaat dat het ongeboren kind zal lijden aan een bijzonder zware aandoening die als ongeneeslijk wordt erkend op het ogenblik van de diagnose; in dat geval moet de arts tot wie de vrouw zich heeft gewend, de medewerking vragen van een tweede arts, wiens advies bij het dossier moet worden gevoegd.

Art. 10

1. De geneesheer of een andere bevoegde persoon van de instelling voor gezondheidszorg waar de ingreep wordt verricht, moet aan de vrouw alle nodige informatie verstrekken met betrekking tot de zwangerschap, de zwangerschapsafbreking, de mogelijke alternatieven en contraceptiva, overeenkomstig artikel 8 § 2 van de wet op de patiëntenrechten.

CHAPITRE 4

Dispositions autonomes

Art. 9

Une interruption volontaire de grossesse peut être pratiquée lorsque la femme enceinte le demande, dans le respect des conditions suivantes:

1. l'interruption volontaire de grossesse doit:

a. intervenir avant la fin de la seizième semaine de conception;

b. être pratiquée dans de bonnes conditions médicales, par un médecin, dans un établissement de soins où existe un service d'information qui accueillera la femme enceinte et lui donnera des informations circonstanciées;

2. le médecin sollicité par une femme en vue d'interrompre sa grossesse doit s'assurer de la détermination de la femme à faire pratiquer une interruption de grossesse;

3. le médecin ne pourra au plus tôt pratiquer l'interruption de grossesse que 48 heures après la première consultation;

4. au-delà du délai de seize semaines, sous les conditions prévues aux 1°, b), 2° et 3°, l'interruption volontaire de grossesse ne pourra être pratiquée que lorsque la poursuite de la grossesse met en péril grave la santé de la femme, lorsque sa situation psychosociale constitue un obstacle sérieux à la poursuite de la grossesse ou lorsqu'il est certain que l'enfant à naître sera atteint d'une affection d'une particulière gravité et reconnue comme incurable au moment du diagnostic; dans ce cas, le médecin sollicité s'assurera le concours d'un deuxième médecin, dont l'avis sera joint au dossier.

Art. 10

1. Le médecin ou toute autre personne qualifiée de l'établissement de soins où l'intervention a été pratiquée doit communiquer à l'intéressée toutes les informations utiles concernant la grossesse, l'interruption de grossesse, les alternatives possibles et la contraception, conformément à l'article 8, § 2, de la loi relative aux droits du patient.

2. De door de vrouw geraadpleegde geneesheer of onder artikel 9, 1, b) vermelde instelling verstrekt psychosociale bijstand zowel voor als na de vrijwillige zwangerschapsafbreking, of verwijst de vrouw door naar andere diensten waar zij een beroep op kan doen.

Art. 11

1. Geen arts, geen verpleegkundige, geen lid van het paramedisch personeel kan worden gedwongen medewerking te verlenen aan een zwangerschapsafbreking; de arts tot wie de vrouw zich heeft gewend, is verplicht de vrouw bij haar eerste bezoek in kennis te stellen van zijn of haar weigering.

2. De arts die het verzoek om zwangerschapsafbreking heeft geweigerd moet:

— al bij het eerste contact de vrouw in kennis stellen van de naam van de arts binnen dezelfde instelling of dienst, dan wel, in voorkomend geval, van een arts buiten de instelling die bereid is op het verzoek om zwangerschapsafbreking in te gaan;

— de vrouw de toestemming vragen om het medisch dossier van de vrouw over te zenden, waarna hij, bij instemming, dat medisch dossier verzendt aan de doctor de vrouw op eigen initiatief gekozen arts dans wel aan de overeenkomstig het vorige lid bepaalde arts;

— zich ervan vergewissen dat de overdracht van de vrouw naar die andere arts of naar die andere zorginstelling waar die arts werkt, in de beste omstandigheden verloopt.

3. Geen enkele arts mag op grond van een overeenkomst worden belet zwangerschapsafbreking toe te passen. In voorkomend geval wordt een dergelijke verbodsclausule als niet geschreven beschouwd.

2. Le médecin consulté ou l'établissement mentionné à l'article 9, 1, b) dispense une assistance psychosociale à la patiente, tant avant qu'après l'interruption volontaire de grossesse, ou renvoie la patiente vers d'autres services auxquels elle peut avoir recours.

Art. 11

1. Aucun médecin, aucun infirmier, aucun auxiliaire médical n'est tenu de concourir à une interruption de grossesse; le médecin sollicité est tenu d'informer l'intéressée, dès la première visite, de son refus d'intervention.

2. Le médecin qui a refusé la demande d'interruption de grossesse doit:

— communiquer dès le premier contact à l'intéressée le nom du médecin qui, au sein du même établissement ou service, ou, le cas échéant, en dehors de celui-ci, est prêt à accéder à la demande d'interruption de grossesse;

— demander à l'intéressée l'autorisation de transmettre son dossier médical, après quoi il transmet, en cas d'accord, ledit dossier au médecin qu'elle aura choisi de sa propre initiative, ou au médecin qui aura été identifié conformément à l'alinéa précédent;

— s'assurer que le transfert de l'intéressée vers cet autre médecin ou établissement de soins dans lequel ce dernier travaille se déroule dans les meilleures conditions.

3. Aucun médecin ne peut être empêché de pratiquer une interruption volontaire de grossesse au vertu d'une convention. Le cas échéant, une telle clause d'interdiction est réputée non écrite.

Art. 12

Hij die, ongeacht op welke wijze, buiten de voorwaarden gesteld in artikel 9, een vruchtafdriving heeft verricht of heeft proberen te verrichten bij een zwangere of vermoedelijk zwangere vrouw die daarin heeft toegestemd, wordt gestraft met een gevangenisstraf van drie maanden tot één jaar en een geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro.

10 januari 2017

Art. 12

Celui qui, par quelque moyen que ce soit aura avorté ou tenté d'avorter, en dehors des conditions prévues à l'article 9, une femme enceinte ou supposée enceinte qui y a consenti, sera condamné à un emprisonnement de trois mois à un an et à une amende de cent euros à cinq cents euros.

10 janvier 2017

Muriel GERKENS (Ecolo-Groen)
Evita WILLAERT (Ecolo-Groen)
Georges GILKINET (Ecolo-Groen)
Anne DEDRY (Ecolo-Groen)
Benoit HELLINGS (Ecolo-Groen)
Meyrem ALMACI (Ecolo-Groen)
Jean-Marc NOLLET (Ecolo-Groen)
Gilles VAN DEN BURRE (Ecolo-Groen)